

The Cultivation of Democratic Political Ideology among Military Students at the Military Students Training Center of the 31st Army Region, | Nakhon Sawan Province.

Mekhin Akkanitteerapun¹ and Sayam Dampreeda²

Received: July 01, 2025

Revised: June 28, 2026

Accepted: June 29, 2026

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the level of democratic political ideology cultivation among military students at the Military Students Training Center of the 31st Army Region; 2) to analyze the relationship between Bhavana 4 and the cultivation of democratic political ideology among military students; and 3) to propose guidelines for cultivating democratic political ideology among military students based on Bhavana 4. A mixed-methods research approach was used. Quantitative data was collected from 353 military students in years 1 to 5 using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.984. Descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, were analyzed, along with Pearson correlation coefficient. Qualitative data were collected through in-depth interviews with 18 key informants, and analyzed using content analysis. The research results found that 1) the level of cultivating democratic political ideology among military students at the Military Students Training Center of

¹⁻² The 31st Military Circle

Corresponding author, e-mail: 0895635395@gmail.com, Tel. 0895635395

the 31st Army Region based on Bhavana 4 was high overall ($\bar{X} = 4.23$, S.D.= 0.67"), and the level of cultivating democratic political ideology among military students based on the basic principles of democracy was also high overall ($\bar{X} = 4.19$, S.D.= 0.59"); 2) the analysis of the relationship between Bhavana and cultivating democratic political ideology among military students showed a very high positive correlation ($r = .796^{**}$); and 3) the guidelines for developing the cultivating democratic political ideology among military students at the Military Students Training Center of the 31st Army Region based on Bhavana 4 found that (1) in terms of Kayabhavana, volunteerism and social service should be promoted; (2) In terms of Silabhavana, discipline and responsibility should be cultivated; (3) on Cittabhavana side, it should promote acceptance of differing opinions and harmonious coexistence; and (4) in terms of Panyabhavana, knowledge of democracy and critical thinking should be developed.

Keywords: Political Ideology Cultivation, Democracy, Bhavanadhamma

การปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหารของ ศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหารมณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์

เมฆินทร์ อักนิษฐธีรพันธ์¹ และสยาม ดำปรีดา²

Received: July 01, 2025

Revised: June 28, 2026

Accepted: June 29, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหารของศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 31 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักทฤษฎี 4 กับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหาร และ 3) เสนอแนวทางการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหาร ตามหลักทฤษฎี 4 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 1-5 จำนวน 353 คน ด้วยแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.984 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป/คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาวิชาทหาร ศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหารมณฑลทหารบกที่ 31 ตามหลักทฤษฎี 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.23, S.D. = 0.67) และระดับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหาร ตามหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย โดยภาพรวมอยู่ใน

¹⁻² มณฑลทหารบกที่ 31

Corresponding author, e-mail: 0895635395@gmail.com, Tel. 0895635395

ระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.59) 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักภวนาธรรมกับการปลูกฝัง
อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษา นักศึกษาวิชา โดยภาพรวม มี
ความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($r = .796^{**}$) และ 3) แนวทางในการพัฒนาการปลูกฝัง
อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหารของศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชา
ทหารมณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักภวนา 4 พบว่า (1) ด้านกายภวนา ควร
ส่งเสริมจิตอาสาและการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม (2) ด้านศีลภวนา ควรปลูกฝังวินัยและความ
รับผิดชอบ (3) ด้านจิตภวนา ควรส่งเสริมการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างและการอยู่ร่วมกัน
อย่างสามัคคี และ (4) ด้านปัญญาภวนา ควรพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยและ
การคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ

คำสำคัญ: การปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมือง, ประชาธิปไตย, หลักภวนาธรรม

บทนำ

ภารกิจหลักของกองทัพบกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 คือ การ
ป้องกันประเทศ มีหน้าที่ต้องรักษาอธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิ
อธิปไตย เพื่อดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของรัฐ ผลประโยชน์ของชาติ และการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กองบัญชาการกองทัพบก, 2567) และ
พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกลาโหม พ.ศ. 2551 มาตรา 19 ได้กำหนดให้กองทัพบกมีหน้าที่
เตรียมกำลังกองทัพบก การป้องกันราชอาณาจักร และดำเนินการเกี่ยวกับการใช้กำลังกองทัพบก
ตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม ซึ่งงานด้านเตรียมกำลังและการป้องกันราชอาณาจักรของ
กองทัพบก มีหน้าที่จัดเตรียมหรือเสริมสร้างกำลังในส่วนกองทัพบกและช่วยเหลือ สนับสนุนการ
จัดเตรียมกำลังทางบกของส่วนราชการอื่น ๆ โดยภารกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การพัฒนา
กำลังพลสำรองประเภทนักศึกษาวิชาทหาร กำลังพลสำรองประเภทนักศึกษาวิชาทหาร นับว่าเป็น
กำลังทางยุทธศาสตร์ของชาติและเป็นพลังอำนาจทางทหารที่มีความสำคัญยิ่งต่อความมั่นคงของ
ประเทศ มีความสำคัญในการรักษาอธิปไตยของชาติในยามปกติ และเป็นกำลังสำคัญในการ
ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์ในรูปแบบต่าง ๆ เมื่อประเทศเข้าสู่ภาวะสงคราม กำลัง

พลสำรองจึงเป็นเครื่องชี้วัดอย่างหนึ่งว่าประเทศมีความมั่นคงมากน้อยเพียงใด กำลังพลสำรองประเภทนักศึกษาถือเป็นหลักของกองทัพในระดับผู้บังคับบัญชา ซึ่งกองทัพได้กำหนดนโยบายการฝึกวิชาทหารทุกปีการศึกษา เพื่อให้ นักศึกษาวิชาทหารมีร่างกายแข็งแรง มีความรู้วิชาทหารสามารถปฏิบัติการทางยุทธวิธี เพิ่มความเข้มข้นของการฝึกตามหลักสูตรเสริมสร้างระเบียบวินัยปลูกฝังอุดมการณ์ ความรักชาติ เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และความรับผิดชอบต่อสังคม การดำเนินการฝึกนักศึกษาวิชาทหารจะมีวงรอบการฝึก เริ่มตั้งแต่การรับสมัครและรายงานตัว การฝึกภาคทฤษฎี การฝึกปฏิบัติ และการฝึกภาคสนาม (โยธิน ไพโรพพานนท์ และคณะ, 2563)

ศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหารมณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์ ศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหารมณฑลทหารบกที่ 31 เป็นหน่วยฝึกขึ้นตรงกับมณฑลทหารบกที่ 31 มีภารกิจในการผลิตนักศึกษาวิชาทหารเพื่อเป็นกำลังสำรองหลักของกองทัพ การดำเนินงานของศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 31 ได้แก่ การรับสมัครนักศึกษาวิชาทหารประจำปีการศึกษา การฝึกภาคปกติของนักศึกษาวิชาทหารประจำปีการศึกษา การฝึกภาคสนาม และกิจกรรมเสริม (ศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหารมณฑลทหารบกที่ 31, 2566) ส่วนหนึ่งจะเข้าฝึกอบรบหลักสูตร 3 และ 5 ปี หลังจากจบหลักสูตรแล้วจะเป็นกำลังพลสำรองระดับผู้บังคับหมู่และผู้บังคับหมวดสำหรับกลุ่มที่สมัครใจเข้าฝึกอบรบหลักสูตร 5 ปี เมื่อจบหลักสูตรแล้ว เป็นกำลังพลสำรองระดับผู้บังคับหมวด แต่บุคคลเหล่านี้ยังคงต้องศึกษาหรือประกอบอาชีพการงานในสังคมประเทศ ซึ่งในแต่ละปีการศึกษาจะมีการรับสมัครเข้าคัดเลือกเพื่อศึกษาเป็นนักศึกษาวิชาทหาร ด้วยวิธีการสอบจากเกณฑ์การให้คะแนน ทดสอบสมรรถภาพร่างกาย นอกจากนั้นยังมีการประเมินทัศนคติต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และกองทัพ รวมทั้งประเมินความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักรู้เกี่ยวกับการดำรงตนในสังคมประชาธิปไตยของนักศึกษาวิชาทหาร ผลการประเมินพบว่า นักศึกษาวิชาทหารมีคะแนนความรู้และทักษะเกี่ยวกับประชาธิปไตยในสังคมโลกอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.75$) และมีความตระหนักรู้ต่อการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.56$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาวิชาทหารยังมีพื้นที่ในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และการตระหนักถึงคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างและปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป (คลฤดี วาสานนท์, 2560)

แนวทางการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหารนั้น จำเป็นต้องนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเยียวยาและพัฒนาจิตใจ โดยหลักภavanaสี่เป็นแนวคิดที่วางรากฐานอยู่บนแก่นคำสอนของพุทธธรรม เพื่อยกระดับคุณภาพจิตใจของมนุษย์ ที่เน้นรอบการพัฒนา 4 ประการ ดังนี้ 1) พัฒนากาย หรือการทำให้ร่างกายเติบโตแข็งแรง มีสุขภาพดี 2) พัฒนาศีล หรือพัฒนาทางสังคม ศีลคือการอยู่ร่วมสังคมโดยไม่เบียดเบียนกันแต่มีชีวิตที่เกื้อกูลต่อกัน และมีวินัย 3) พัฒนาจิตใจ หรือพัฒนาทางอารมณ์และจิตใจ และ 4) พัฒนาปัญญา หรือพัฒนาการทางปัญญาแก้ไขข้อติดขัดขจัดปัญหา ซึ่งเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยที่ได้รับการกล่อมเกลามาจากคำสอนของพระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคแรกประวัติศาสตร์ชาติไทยจนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) หลักภavanaธรรม จะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้นักศึกษาวิชาทหารมุ่งตระหนักถึงหลักการที่สำคัญของประชาธิปไตยทั้ง 4 ประการ ประกอบด้วย 1) อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน 2) หลักเสรีภาพ 3) หลักความเสมอภาค และ 4) ภราดรภาพ (ดาวน้อย สุทธินิภาพันท์, 2561) จึงถือได้ว่าจิตวิทยาแนวพุทธมีประสิทธิภาพทั้งในการเยียวยาสุขภาพจิตใจ ดังนั้นจิตวิทยาแนวพุทธ จึงควรได้รับการนำมาพัฒนาควบคู่กับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหารของศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหารมณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาระดับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภavana 4 กับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และนำเสนอแนวทางการพัฒนาการปลูกฝังอุดมการณ์ดังกล่าวให้เหมาะสมกับบริบทของนักศึกษาวิชาทหาร อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากำลังพลสำรองที่มีคุณภาพ และเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหารของศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์

2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภาวนา 4 กับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหารของศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์

3. เพื่อเสนอแนวทางในการการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหารของศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์ตามหลักภาวนา 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ใช้วิธีการเชิงปริมาณเพื่ออธิบายผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรสำหรับงานวิจัยนี้ได้แก่ นักศึกษาวิชาทหารชั้นปีที่ 1-5 ของศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหารมณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 2,956 นาย (ศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหารมณฑลทหารบกที่ 31, 2566) โดยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จากสูตรคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (Yamane, Taro. 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 353 คน โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิและการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งเครื่องมือการวิจัยฉบับนี้ได้ค่า IOC 0.8-1.0 ทุกข้อ จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาเป็นข้อคำถาม นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปใช้ทดลอง (Try out) กับนักศึกษาวิชาทหารที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่า 0.984 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย คือ สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติอ้างอิงคือ สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) สำหรับทดสอบสมมติฐานวิเคราะห์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้แทนศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชา

ทหารมณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 3 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญหรืออาจารย์ที่สอนรายวิชาพุทธศาสนา จำนวน 3 คน 3) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน 4) ผู้กำกับนักศึกษาวิชาทหาร จำนวน 3 คน 5) พระสังฆาธิการ จำนวน 3 รูป และ 6) ตัวแทนนักศึกษาวิชาทหาร จำนวน 3 คน จำนวน 18 รูป/คน

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหารของศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ตามหลักภavana 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.67) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านศีลภavana อยู่ในระดับมาก เป็นลำดับแรก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.74) รองลงมา ได้แก่ ด้านปัญญาภavana ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.71) ด้านจิตภavana ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.76) และด้านกายภavana ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.74) อยู่ในระดับมากตามลำดับ

ส่วนระดับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยตามหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านภราดรภาพ อยู่ในระดับมาก เป็นลำดับแรก ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.70) รองลงมา ได้แก่ ด้านความเสมอภาค ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.70) ด้านหลักเสรีภาพ ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.70) และด้านอำนาจอธิปไตย ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.71) อยู่ในระดับมากตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภavana 4 กับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหารของศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า หลักภavana 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยภาพรวมในระดับสูงมาก ($r = .796^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านภราดรภาพ ($r = .785^{**}$) และด้านความเสมอภาค ($r = .760^{**}$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ส่วนด้านหลักเสรีภาพ ($r = .693^{**}$) และด้านอำนาจอธิปไตย ($r = .568^{**}$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. แนวทางในการการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหารของศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักภาวะนา 4 พบว่า

3.1 ด้านกายภาวนา ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และ กิจกรรมจิตอาสาร่วมกับชุมชน เพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม การเสียสละเพื่อส่วนรวม และการตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3.2 ด้านศีลภาวนา ควรปลูกฝังวินัย ความรับผิดชอบ การเคารพกฎระเบียบ และการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้บังคับบัญชาเป็นแบบอย่างที่ดีในการ ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักการประชาธิปไตย

3.3 ด้านจิตภาวนา ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาวิชาทหารได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเสรีบนพื้นฐานของความเคารพซึ่งกันและกัน ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างทาง ความคิด เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น รวมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้อเพื่อ เกื้อกูลและสามัคคี

3.4 ด้านปัญญาภาวนา ควรปรับปรุงหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้โดยเพิ่ม เนื้อหาเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตย ความเสมอภาค และภราดรภาพ ตลอดจน ส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อและการคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อให้ นักศึกษาวิชาทหารมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหารของศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ตามหลัก ภาวะนา 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.23, S.D. = 0.67) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการฝึก นักศึกษาวิชาทหารมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และการอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นภายใต้กฎระเบียบและคุณธรรม จึงส่งผลให้การปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบ

ประชาธิปไตยตามหลักภาวนา 4 อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านศีลภาวนา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงตนและการอยู่ร่วมกันในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนภรณ์ รัตนพงศ์ (2560) ที่พบว่า การใช้หลักภาวนาธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนเทศบาล 1 (เอ็งเสียงสามัคคี) อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.50) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านศีลภาวนามีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยผู้เรียนให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม การปฏิบัติตามกฎระเบียบ และการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ขณะที่ระดับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยตามหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.59) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการฝึกนักศึกษาวิชาทหารมุ่งเน้นการสร้างสามัคคี การทำงานร่วมกัน และการเสียสละเพื่อส่วนรวม ส่งผลให้นักศึกษาวิชาทหารมีการยึดมั่นในอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านภราดรภาพซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของธนพรรณ คงชนะ และอรนนท์ กลั่นทปฺระ (2564) ที่พบว่า นักศึกษามีค่านิยมพื้นฐานของประชาธิปไตยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.42) และให้ความสำคัญกับการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งความเสมอภาคตามกฎหมายในระดับสูง ซึ่งสะท้อนถึงการยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตยด้านเสรีภาพ ความเสมอภาค และการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพซึ่งกันและกัน

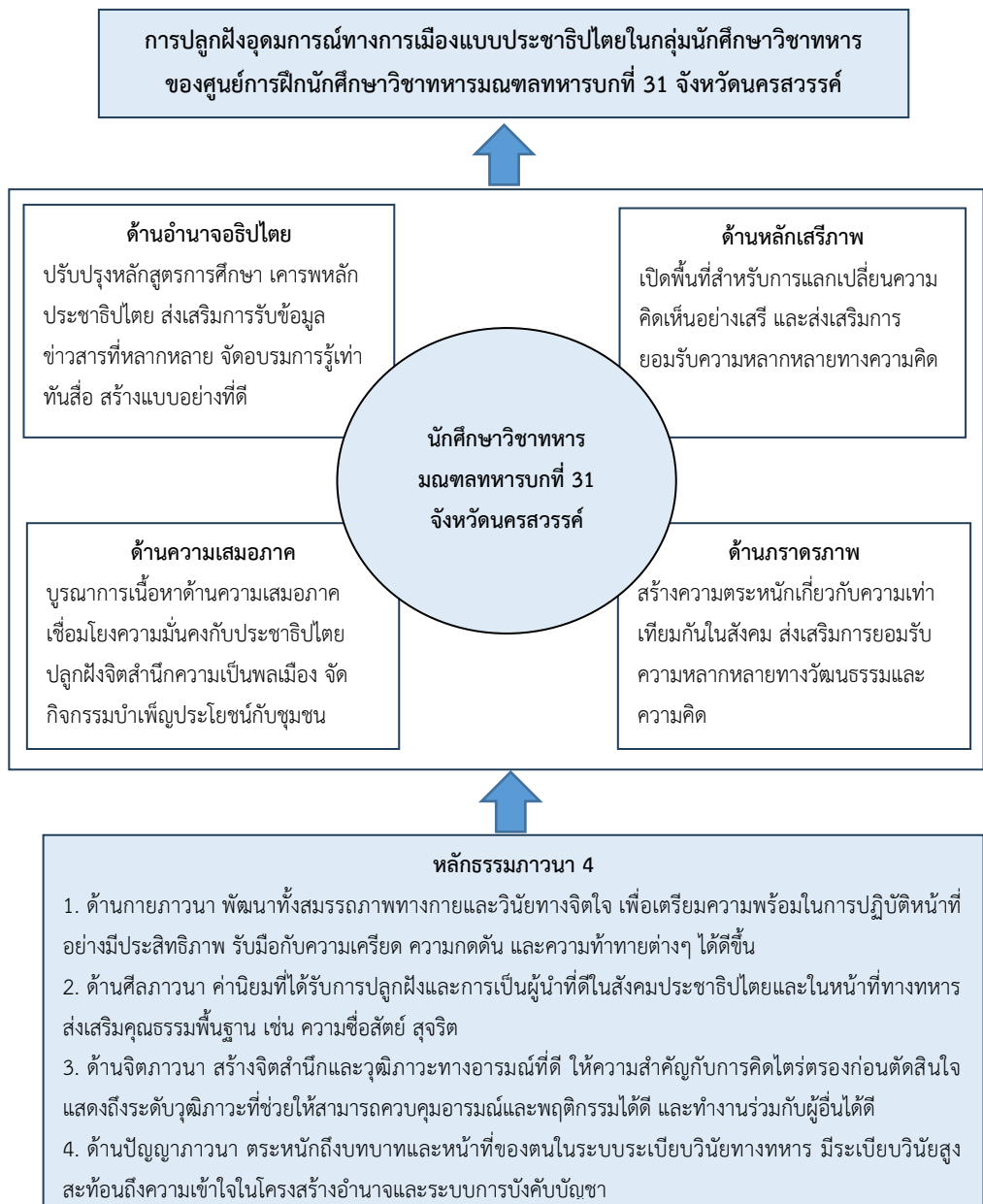
2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภาวนา 4 กับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหารของศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า หลักภาวนา 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยภาพรวมในระดับสูงมาก ($r = .796^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักภาวนา 4 เป็นหลักธรรมที่มุ่งพัฒนาบุคคลทั้งด้านกาย ศีล จิต และปัญญา ส่งเสริมให้บุคคลมีระเบียบวินัย เคารพกฎเกณฑ์ มีความรับผิดชอบ ต่อส่วนรวม รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และใช้เหตุผลในการพิจารณาตัดสินใจ คุณลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยที่เน้นการเคารพสิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาค ภราดรภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงส่งผลให้หลักภาวนา 4 มี

ความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูงมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอภิญญา ฉัตรช่อฟ้า (2564) ที่อธิบายว่า กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา มีส่วนสำคัญในการพัฒนาความเป็นพลเมือง โดยส่งเสริมให้บุคคลมีความรับผิดชอบ เคารพกฎหมาย มีจิตสาธารณะ สามารถแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี และเคารพความแตกต่างของผู้อื่น อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

3. แนวทางการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหารของศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักภาวนา 4 พบว่า ควรมุ่งส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านกาย ศีล จิต และปัญญา โดยเน้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสา การปลูกฝังวินัยและความรับผิดชอบต่อสังคม การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ตลอดจนการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยและการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เพื่อให้ นักศึกษาวิชาทหารสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองที่ดีและยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากหลักภาวนา 4 ช่วยพัฒนาบุคคลให้มีวินัย ความรับผิดชอบต่อสังคม จิตสาธารณะ และการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย จึงควรส่งเสริมการพัฒนานักศึกษาวิชาทหารตามหลักภาวนา 4 อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระอัมฤทธิฐานิโย (รุ่งเรือง) (2568) ที่อธิบายว่า การพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา ตามหลักภาวนา 4 ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดี ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้กฎระเบียบ ลดความขัดแย้ง และสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกในสังคม อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำรงอยู่ในระบอบประชาธิปไตย

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา การปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในกลุ่มนักศึกษาวิชาทหารของศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหารมณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ได้ดังนี้

1. ด้านอำนาจอธิปไตย ได้แก่ การปรับหลักสูตรการเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตย โดยมีการจัดอบรมรู้เท่าทันสื่อ ผู้นำเป็นแบบอย่างการเคารพประชาธิปไตย นำด้านปัญญาวาณา การมีสติปัญญาในการฝึกคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และนำด้านจิตภาวนาการมีสติ ไม่ใช่ความรุนแรง เพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำที่ดีและการเคารพหลักการประชาธิปไตย
2. ด้านหลักเสรีภาพ ได้แก่ การเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่งเสริมความหลากหลายทางความคิด ด้านจิตภาวนา มีการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ด้านศีลภาวนาอยู่ร่วมกันด้วยกติกา และเคารพสิทธิของผู้อื่น
3. ด้านความเสมอภาค ได้แก่ เปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่งเสริมความหลากหลายทางความคิด ด้านจิตภาวนา เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ด้านศีลภาวนา อยู่ร่วมกันด้วยกติกา และเคารพสิทธิของผู้อื่น
4. ด้านภราดรภาพ ได้แก่ มีการส่งเสริมการยอมรับความหลากหลาย มีการพัฒนาโครงการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ด้านจิตภาวนา ฝึกเมตตา กรุณา ด้านกายภาวนา มีการลงมือทำกิจกรรมเพื่อสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มณฑลทหารบกที่ 31 และศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหาร ควรกำหนดนโยบายบูรณาการหลักภาวนา 4 เข้ากับการฝึกนักศึกษาวิชาทหารอย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านวินัย ความรับผิดชอบ จิตสาธารณะ และความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย
2. กองทัพบกควรกำหนดนโยบายส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสา การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม และกิจกรรมเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของนักศึกษาวิชาทหาร เพื่อปลูกฝังคุณค่าด้านภราดรภาพ ความเสมอภาค และการรับผิดชอบต่อส่วนรวม
3. สถานศึกษาที่มีหน่วยฝึกนักศึกษาวิชาทหารควรร่วมกับศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหารพัฒนาหลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย การรู้เท่าทันสื่อ และการ

คดีวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหารมณฑลทหารบกที่ 31 สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมการฝึกและการพัฒนานักศึกษาวิชาทหาร เพื่อส่งเสริมการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยตามหลักทฤษฎี 4 ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ผู้กำกับนักศึกษาวิชาทหารและครูฝึกสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัย ความรับผิดชอบ จิตสาธารณะ และการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพความแตกต่างให้แก่นักศึกษาวิชาทหาร
3. สถานศึกษาที่ส่งนักศึกษาเข้ารับการฝึกวิชาทหารสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีและการดำรงตนตามหลักประชาธิปไตยแก่ผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- กองบัญชาการกองทัพบก. (2567). *วิสัยทัศน์ของกองทัพบก.* เข้าถึงได้จาก <https://rta.mi.th/vision/>
- ดลฤดี วาสนานนท์. (2560). *ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการฝึกนักศึกษาวิชาทหารของกองทัพบกไทย.* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ดาวน้อย สุทธินิภาพันธ์. (2561). *“หลักประชาธิปไตย” สิทธิและเสรีภาพในสังคมพหุวัฒนธรรม.* (รายงานการอบรม). กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ธนพรรณ คงชนะ และอรนันท์ กลันทปุระ. (2564). *ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในมหาวิทยาลัยรังสิต. วารสารการวัดผลการศึกษา, 38(4), 63-70*
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ : มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ

พระอัมฤตย์ ฐานิโย (รุ่งเรือง) (2568). การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 เพื่อการพัฒนาชุมชน. *วารสารพุทธสุทธภาวะศึกษาและสังคมศาสตร์*, 1(2), 58-76

โยธิน ไพรพนานนท์, สุรพล ราชภัณฑารักษ์, ปรัชญา ปิยะมโนธรรม และวิโรจน์ วิจิตรโท (2563). แนวทางการพัฒนาขีดความสามารถของกำลังพลสำรองประเภทนักศึกษาวิชาทหารเพื่อความมั่นคงตามยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 10(2), 57-68

รัตนารณ รัตนพงศ์. (2560). การใช้หลักภาวนาธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนเทศบาล 1 (เอ็งเสียงสามัคคี) อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม) บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศูนย์การฝึกนักศึกษาวิชาทหารมณฑลทหารบกที่ 31 จังหวัดนครสวรรค์. (2567). *ข้อมูลการฝึกนักศึกษาในวิชาทหารประจำปีการศึกษา 2567*. (อัดสำเนา).

อภิญา ฉัตรข้อฟ้า (2564) การพัฒนาความเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 7(1), 303-317.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis (3rd ed.)*. New York, NY: Harper & Row.